

VALITSEMISSEKTORI SIIRETE KIRJENDAMINE EESTIS

Tallinn 2012

Sissejuhatuseks.....	3
D.3 Subsiidiumid.....	3
D.4 Omanditulu.....	6
D.41 Intressid.....	7
D.42 Ettevõtete jaotatud tulu	8
D.45 Rendid	9
D.5 Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jms kulud	9
D.6 Sotsiaalmaksud ja toetused	10
D.62 Sotsiaaltoetused v.a mitterahalised sotsiaalsiirded	10
D.621 Rahalised riiklikud sotsiaaltoetused	10
D.623 Kapitaliseerimata sotsiaaltoetused	10
D.624 Rahalised sotsiaalabi toetused	11
D.7 Muud jooksvad siirded	11
D.73 Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded.....	11
D.74 Rahvusvaheline koostöö	13
D.75 Mitmesugused jooksvad siirded	13
D.9 Kapitalisiirded	16
D.92 Investeeringutoetused.....	16
D.99 Muud kapitalisiirded.....	19
EL-i struktuurifondide toetuste arvestus rahvamajanduse kontodes	20

Sissejuhatuseks

Käesoleva metoodilise materjali eesmärk on selgitada valitsemissektori tulude ja kulude arvestamise põhimõtteid Euroopa Rahvamajanduse Arvepidamise Süsteemi 1995 (ESA95) raamistikus. Iga tehingu kohta on esitatud esmalt tehingu definitsioon ESA95 kohaselt ning valitsemissektori kohta kehtivad täpsustused ja erisused. Seejärel on kirjeldatud tehingu arvestust Eestis – milliseid näitajaid (ja miks) arvesse võetakse, millised on andmeallikad, arvestusreeglid jms.

Andmeallikad

Valitsemissektori peamised andmeallikad alates 2004. aastast on saldoandmikud, mis sisaldavad tekkepõhiseid raamatupidamisandmeid avaliku sektori üksuste kohta. Andmete kogumise alus on Riigi Raamatupidamise Üldeeskiri ning saldoandmikke haldab Rahandusministeeriumi riigikassa osakond. Käesolev metoodika kehtib aegreale alates 2005. aastast.

Käesolevas kirjelduses viidatud kontod, allika koodid, rahavoo koodid ja tehingupartneri koodid on avaldatud Riigi Raamatupidamise Üldeeskirja lisades. Kõik lisadega kinnitatud klassifikaatorid on kättesaadavad ka Saldoandmike infosüsteemi avalikust vaatest (<https://saldo.fin.ee/reportManagement.action>) jaotuse Klassifikaatorid alt.

Kasutatavad lühendid:

TP-kood – Riigi Raamatupidamise Üldeeskirja lisa 2 üksustele omistatud tehingupartneri kood,
FISIM – kaudselt mõõdetavad finantsvahendusteenused,
KTKTI – kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotluseta institutsioonid.

Metoodilised alusmaterjalid

1) Euroopa Rahvamajanduse Arvepidamise Süsteem 1995 – ESA95,
2) ESA95 valitsemissektori defitsiidi ja võla käsiraamat – MGDD (*ESA95 Manual on government deficit and debt*).

Institutsionaalne üksus ja institutsionaalsed sektorid

ESA95 definitsiooni kohaselt on institutsionaalne üksus väikseim majanduslike otsuste tegemise keskus, mida iseloomustab käitumise ühetaolisus ja otsustamise autonoomia oma põhifunktsioonide teostamisel. Residendist üksus moodustab institutsionaalse üksuse, kui tal on otsustamise autonoomia oma peamise funktsiooni osas ja ta kas peab täielikku arvepidamist või on tema kohta võimalik vajaduse korral koostada nii majanduslikust kui ka juriidilisest vaatekohast lähtuvat täielikku arvepidamist.

Sarnase majandusliku käitumisega institutsionaalsed üksused grupeeritakse ESA95-s institutsionaalsetesse sektoritesse. Sektorite nimekiri on järgmine:

- S.11 – kaupu ja mittefinantsteenuseid tootvad ettevõtted,
- S.12 – finantsinstitutsioonid,
- S.13 – valitsemissektor
 - S.1311 – keskvalitsuse allsektor,
 - S.1313 – kohalike omavalitsuste allsektor,
 - S.1314 – sotsiaalkindlustusfondide allsektor,
- S.14 – kodumajapidamised,
- S.15 – kodumajapidamisi teenindavad kasumitaotlusega institutsioonid (KTKTI),
- S.2 – välismaailm.

D.3 Subsidiidumid

Subsidiidumid kujutavad endast jooksvaid ühepoolseid makseid, mida teevad residendist tootjatele valitsemissektor või Euroopa Liidu institutsioonid eesmärgiga mõjutada nende tootmistaset, hindu või kompenseerida tootmisteguritega seotud kulutusi.

Subsiidiumid jagunevad kaheks – tootesubsiidiumid (D.31) ja muud tootmissubsiidiumid (D.39). Tootesubsiidiume D.31 makstakse toodetud või imporditud kauba- või teenuseühiku kohta. Muud tootmissubsiidiumid D.39 koosnevad subsiidiumitest, mida residendist tootjauksused võivad saada tootmises osalemise puhul. Siia alla kuuluvad esmajoones palga- või tööjõu subsiidiumid, subsiidiumid reostuse vähendamiseks, intressikergenduse toetused residendist tootjatele jms.

Peamised kasutatavad andmeallikad:

- 1) tekkepõhised saldoandmikud;
- 2) Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti aastaaruanded;
- 3) erinevate programmide rakendamisega tegelevate üksuste andmed eraldatud toetuste kohta (Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus, SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, Eesti Filmi SA). Täiendavaid andmeid kasutatakse kulutuste jaotamiseks tehingute vahel ning kontrolliks.

Eestis jagunevad **tootesubsiidiumid (D.31)** neljaks rühmaks:

- 1) transpordisubsiidiumid reisijateveoks;
- 2) postiteenuste subsiidium;
- 3) põllumajanduslikud tootesubsiidiumid;
- 4) ekspordisubsiidiumid.

Transpordisubsiidiume makstakse nii kohalikest eelarvetest kui riigieelarvest. Subsiidiumid jagunevad nelja transpordiliigi vahel – maanteetransport (bussiliiklus), raudteetransport, veetransport ja õhustransport. Sealjuures raudtee- ja õhustransporti toetatakse ainult riigieelarvest.

Postiteenuste subsiidiumi makstakse AS-ile Eesti Post eesmärgiga toetada perioodiliste väljaannete kojukannet maapiirkondades.

Põllumajandustoetusi makstakse mitmetel alustel. Tootesubsiidiumite hulka loetakse toetusi, mida antakse pindalaühikute või loomade arvu alusel. Kuni 2006. aastani kuulusid tootesubsiidiumite hulka

- a) põllumajandusloomade kasvatamise täiendavad otsetoetused;
- b) põllumajanduskultuuride kasvatamise täiendav otsetoetus;
- c) põllukultuuri täiendav otsetoetus;
- d) heinaseemne täiendav otsetoetus.

Alates 2007. aastast muutus piimatootmisega seotud toetuste maksmise põhimõte ja seetõttu viidi vastavad toetused üle muude tootmissubsiidiumite hulka (muutus toimus põllumajandusloomade kasvatamise täiendavate otsetoetuste osas).

Muude tootmissubsiidiumite (D.39) hulka kuuluvad mitmesugused erinevad toetused, mida makstakse ettevõtetele tootmise toetamiseks (v.a põhivara soetamiseks antavad toetused, mis kuuluvad kapitalisiirete hulka). Siia kuuluvad näiteks

- põllumajandustoetused, mis ei kuulu tootesubsiidiumite alla;
- Ettevõtlike Arendamise Sihtasutuse erinevad teotused ettevõtetele koolituskulude, arenduskulude jms katmiseks,
- palgatoetus;
- Kultuuriministeriumi antavad toetused väljaannete kirjastamiseks, kultuuriürituste läbiviimiseks jms;
- Eesti Filmi Sihtasutuse makstavad stsenaariumitoetused, filmide arendustoetused, levitoetused jms (siia ei kuulu filmide tootmiseks antavad toetused);
- jne.

Subsiidiumite arvestuspõhimõtted

Subsiidiumite arvestus jooksvates kvartalites ja hilisemas korrigeeritud arvestuses erineb.

Jooksvas arvestuses

- kajastatakse subsiidiumitena täpselt saldoandmiku alusel
 - transpordi- ja postiteenuste subsiidiumid;
 - muud keskvalitsuse allsektorisse kuuluvate üksuste makstud subsiidiumid;
 - kohalikele omavalitsustele kuuluvate sihtasutuste ja mittetulundusühingute kaudu antavad subsiidiumid;
 - sotsiaalkindlustusfondide makstavad subsiidiumid võetakse arvele sellel ajahetkel ja summas, millega neid kajastatakse saldoandmikus (kehtib alates 2009. aastast, kui riigi tööturuteenuste osutamine viidi üle Eesti Töötukassasse).
- on põllumajandussubsiidiumite arvestuse aluseks prognoositav toetuste üldsumma aasta jooksul, mis jaotatakse kvartalitesse põllumajandustoodangu jaotumise alusel (tootesubsiidiumid) või võrdeliselt kvartalite vahel (muud tootmissubsiidiumid);
- ei võeta kohalike omavalitsuste puhul saldoandmikes kajastatud subsiidiume (v.a transpordisubsiidiumid) jooksvas perioodis subsiidiumitena arvesse, sest kohalike omavalitsuste andmed vajavad kõige rohkem puhastamist ja korrastamist. Kulutused kajastatakse mitmesuguste jooksvate siirete all (D.75).

Korrigeeritud aastaste arvestuste puhul kirjendatakse kõiki subsiidiume, v.a põllumajandussubsiidiumid, valitsemissektori kontodes sellel ajahetkel ja summas, millega neid kajastatakse saldoandmikus. Põllumajandussubsiidiumite aluseks on tegelik aasta jooksul määratud toetuste summa, mis jaotatakse kvartalite lõikes proportsionaalselt põllumajandussektori toodanguga.

Saldoandmiku alusel arvestatakse subsiidiumite hulka

- 1) üldreeglina kõik toetused, mida makstakse ettevõtetele ning kajastatakse kontogruppides 4000 „Subsiidiumid ettevõtlusega tegelevatele isikutele“ ja 4500 „Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“ ning kontorühmas 452 „Antud mittesihotstarbeline finantseerimine“ (v.a konto 452800 „Liikmemaksud“).

Ettevõteteks loetakse residentidest erasektori äriühingud ning krediidi- ja finantseerimisasutused (TP-koodid algusega 8004 ja 8005) ning avaliku sektori ettevõtted (st avaliku sektori üksused, mis ESA95 definitsiooni kohaselt loetakse S.11 ja S.12 sektorisse kuuluvaks).

- 2) Tallinna Transpordiameti, MTÜ Harjumaa Ühistranspordikeskuse, Pärnu Linnavalitsuse ja Tartu Linnavalituste kulutused kontol 554020 „Transporditeenused“, mida on vähendatud konto 323000 „Tulud transporditeenustelt“ näitajaga. Mõlemad üksused müüvad transpordipileteid (tulu kajastub kontos 323000), millest saadud tulu antakse koos transpordidotatsioonidega edasi transpordiettevõtetele konto 554020 kaudu.

Tallinna Transpordiameti jaoks kehtis see reegel 2009. aasta 3. kvartali lõpuni. Seejärel muutus toetuse kirjendamine raamatupidamises sellisel, et transpordidotatsioone kajastatakse piletitulu edasiandmisest eraldi kontorühmas 4500 „Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“.

Pärnu Linnavalitsuse jaoks kehtib reegel alates 2008. aastast ja Tartu Linnavalituste jaoks alates 2011. aastast.

- 3) MTÜ Järvamaa Ühistranspordikeskus kulutused kontos 554020, mida on vähendatud konto 323890 „Muu toodete ja teenuste müük“ näitajaga. Üksus müüb transpordipileteid, millest saadud tulu antakse koos transpordidotatsioonidega edasi transpordiettevõtetele.

Esimeses punktis toodud üldreeglil on rida erandeid, mille puhul eelpool nimetatud tingimustele vastavaid toetusi kajastatakse muude tehingute all.

Esimene suur erisus on, et valitsemissektori kulutustena ei kajastata Euroopa Liidu struktuurifondide vahenditest eraldatud toetusi. Metoodika kohaselt kajastatakse neid kui toetusi Euroopa Liidult otse toetuse taotlejale. Nende toetuste täpsem arvestusprotsess on kirjeldatud peatükis „EL-i struktuurifondide toetuste arvestus rahvamajanduse kontodes“.

Muud regulaarsed erisused on näiteks

- 1) õpilasveo eriliinide ning riikliku koolitustellimuse kulud kajastuvad mitterahalise sotsiaalabina (D.631);
- 2) Eesti Filmi SA makstavad filmide tootmistoetused kajastuvad kapitalisiirdena (täpsem info jaotuses D.92 Investeeringutoetused);
- 3) Integratsiooni Sihtasutuse kulutused kajastuvad vahetarbimisenä (P.2), sest sisuliselt on tegu teenuste ostuga;
- 4) Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi makstavad subsiidiumid AS-ile A.L.A.R.A., AS-ile Metrosert, OÜ-le Eesti Proovikoda ja SA-le Eesti Akrediteerimiskeskus kajastatakse vahetarbimisenä (P.2), sest toetusi makstakse kindlate ülesanne täitmise eest, mis on oma sisult teenuste ost;
- 5) Tiigrihüppe SA toetused kajastuvad kas kapitalisiiretenä (kontogrupi 4500 korral) või vahetarbimisenä (kontogrupi 452 korral);
- 6) kohalike omavalitsuste makstavad ettevõtete starditoetused kajastuvad kapitalisiirdena;
- 7) jne.

Lisaks on vaja iga perioodi kohta kontrollida, kas kulude kajastamisel kasutakse õiget tehingupartneri koodi ja õiget kontot. Näiteks kasutavad mitmed üksused (pms kohalikud omavalitsused) ainult ühte tehingupartneri koodi, mis viitab ettevõtetele. Teistest andmeallikatest (majandusaasta aruanded, volikogu ja linna- või vallavalitsuste õigusaktid, eelarve seletuskirjad jms) saadud info põhjal on aga teada, et toetusi maksti hoopis mittetulundusorganisatsioonidele (nt spordiliitudele ja -klubidele, korteriühistutele, usuorganisatsioonidele jms).

Teine sagedane probleem on, et kasutatakse ebakorrektselt raamatupidamiskontot või erineb rahvamajanduse kontode käsitus raamatupidamislikust käsitlusest. Näiteks Tiigrihüppe SA annab toetusi arvutite ostuks (mis on põhivara), kuid kajastab toetusi kui tegevuskulude sihtfinantseerimist. Metoodikate erisuse näiteks on mitmed Keskkonnainvesteeringute SA antud toetused prügilate sulgemiseks, mis ESA95 tõlgenduses on pigem investeerimistoetused, mitte tegevuskulude toetused (vt täpsemat kirjeldust peatükis D.92 Investeeringutoetused).

D.4 Omanditulu

Omanditulu on tulu, mida finantsvara või materiaalse mittetoodetud vara (nt mets, maavarad, maa) omanik saab vastutasuks oma vara teise institutsionaalse üksuse käsutusse andmise eest.

Tulude hulka ei loeta kapitalikasumeid ja -kahjumeid. Kapitalikasum ja kahjum tulenevad vara hinnamuutusest. See tähendab, et vara ja kohustuste omanike kapitalikasum ja -kahjum tuleneb ainult sellest, et varasid ja kohustusi hoitakse aja jooksul ilma mingil viisil muundamata.

D.41 Intressid

Osapoolte vahel kokkulepitud finantsinstrumendi kestvuse ajal kujutavad intressid endast rahahulka, mida deebitor on kohustatud maksma kreditorile teatud perioodi jooksul, kusjuures põhivõla summa selle tulemusel ei vähene.

Intressitulude saavad järgmise finantsvara omanikud:

- a) hoiused (AF.2),
- b) väärtpaberid (v.a aktsiad ja osakud) (AF.3),
- c) laenud (AF.4),
- d) muud saadaolevad arved (AF.7).

Intresside hulka ei loeta vahetuslepingutelt (*SWAP*) ja tähtpäevakasvikuiga lepingutelt (*Forward Rate Agreement – FRA*) saadavaid intresse. Kõik nende tuletisinstrumentidega seotud tehingud kajastatakse finantstehingutena. Erandina võetakse neilt tuletisinstrumentidelt saadud intresse omanditulude hulgas arvele ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluses (EDP). Seetõttu võib neto laenuandmise / neto laenuvõtmise näitaja valitsemissektori kontodes ning EDP aruandes erineda.

Peamised andmeallikad:

- 1) tekkepõhised saldoandmikud,
- 2) Eesti Panga kogutavad maksebilansi aruanded
- 3) Eurostat'i edastatavad andmed Euroopa finantsstabiilsuse tagamise üksuse (EFSF) tegevuse kohta.

Intressikulude hulka loetakse kõiki saldoandmikus esitatud intresse (kontoklass 650), välja arvatud diskonteeritud kuludega seotud intressid (konto 650800), kapitaliseeritud laenukasutuse kulutusi (konto 650990) ning riskimaandamise eesmärgil soetatud tuletisväärtpaberite intresse (konto 650110). Diskonteeritud kuludega seotud intressid ning kapitaliseeritud laenukasutuse kulutused jäävad arvestustest välja, kuna tegemist on raamatupidamislike arvestuspõhimõtetega, mida ESA95-s ei rakendata. Tuletisväärtpaberite intressid jäetakse täies mahus arvesse võtmata, kuna nende hulgas ei ole võimalik eristada vahetuslepingutega ja tähtpäevakasvikuiga lepingutega seotud tehinguid. Samas on teada, et need kaks gruppi moodustavad suurema osa valitsemissektorile kuuluvatest tuletisväärtpaberitest.

Täiendavalt jagunevad muud finantskulud (konto 658950) detailsema teabe põhjal intressikuludeks, vahetarbimiseks (kõik kulud, kus vastaspooleks krediidi- ja finantseerimisasutused (TP-koodid algusega 8004 ja 9004) või muud finantsinstitutsioonide sektorisse kuuluvad üksused) ning muudeks mahumuutusteks (nt EVP-de ümberhindlused ja eraldised)

Intressitulude hulka loetakse kõiki saldoandmikes kajastatud intressitulusid (kontogrupid 6550 ja 6580) välja arvatud ebatõenäoliselt laekuvad intressitulud ning intressitulud diskonteeritud pikaajalistelt nõuetelt (konto 658080). Ebatõenäoliselt laekuvad intressitulud kajastuvad ESA95 süsteemis muude mahumuutustena ning seetõttu tulusid ja kulusid ei mõjuta.

Samuti kajastatakse intressitulude hulgas üldjuhul muud finantstulud (konto 658910). Püsiv erand on Eesti Pangalt saadav makse, mida kajastatakse dividendituluna.

Intressitulude hulka ei loeta maksuintresside tulusid, sest oma olemuselt on need viivise iseloomuga ja kajastatakse seetõttu trahvide hulgas.

2010. aastal loodi euroala liikmesriikide kokkuleppe tulemusel Euroopa Finantsstabiilsuse tagamise üksus (European Financial Stability Facility (EFSF)). EFSF-i põhiülesanne on laenata võlaturgudelt eesmärgiga laenata see raha edasi euroala nendele liikmesriikidele, kellele muidu võlaturul enam

laenu ei pakuta või tehakse seda karmidel tingimustel. Eurostat'i 27.01.2011 avaldatud tõlgenduse kohaselt ei saa EFSF-i lugeda institutsionaalseks üksuseks ning seetõttu tuleb üksuse laenuvõtmise ja andmisega seotud tehingud kajastada seotud liikmesriikide rahvamajanduse arvepidamises. Ühtse arvepidamise tagamiseks edastab Eurostat teavet laenudega seotud nõuete ja kohustuste ning intressitulude ja -kulude kohta. Viimased nimetatud näitajatest lisatakse valitsemissektori intressitulude ja kulude hulka.

Intresside arvestuspõhimõtted

Intressid kajastatakse sel ajahetkel ja samas summas nagu saldoandmikus. Erand on Eesti Töötukassa ja Eesti Haigekassa, mille puhul täiendavalt arvutatakse väärtpaberitega seotud intressitulud lähtuvalt Eesti Pangale esitatava maksebilansi aruande andmetest. Eesti Töötukassa kajastab oma väärtpaberiportfelli väärtuste muutusi ja portfelli teenitud intresse ühe summana kui kasumit/kahjumit kauplemisportfelli võlakirjade ümberhindamisest. Eesti Haigekassa kasutab sama meetodit, kuid kajastab kogu summat intressituluna võlakirjadelt. Samas tuleb ESA95 meetodika kohaselt arvestada väärtpaberitel eraldi ümberhindlusi ja intresse, sest väärtpaberite hinna muutuste puhul on tegu kapitalikasumi või -kahjumiga. Seetõttu kasutatakse Eesti Panga maksebilansi aruandluse näitajaid, kus ümberhindlused on eraldi välja toodud, et korrigeerida saldoandmikes näidatud kauplemisportfelli võlakirjade ümberhindlust.

Täiendavalt lisandusid arvestustele 2002.–2007. aastal diskonteeritud võlakirjade intressid. 2002. aastal emiteeris Eesti riik 5-aastase tähtajaga Eurobonde nimiväärtusega 100 miljonit eurot, samas müüdi väärtpaberid hinnaga 99,18 miljonit eurot. ESA95 reeglite kohaselt (p 4.46 b) on diskontomääruga pikaajaliste võlakirjade intressil kaks komponenti: (1) rahaline sissetulek, mis saadakse iga perioodi intressimaksetest ning (2) intressid, mis lisanduvad iga perioodi tagasiostuhinna ja emissioonihinna erinevuse tõttu.

Väärtpaberid emiteeriti aasta keskel ja seetõttu sisaldas igal aastal tegelikult välja makstud intressisumma osaliselt eelmise aasta eest arvestatud intresse. Selle mõju kõrvaldamiseks korrigeeriti tegelikke intressimakseid, kajastades igal aastal väljamakstud intressidest pool eelmise aasta kuludes. Selline korrigeerimine mõjutas 2002. ja 2007. aasta intressikulusid, teiste aastate puhul mõju puudus.

Väärtpaberi tagasiostuhinna ja emissioonihinna erinevuse alusel korrigeeriti intressikulusid selliselt, et kogu nimiväärtuse ja müügihinna vahe jagati võrdselt 6 kuu vahel ning jaotati seejärel võrdeliselt kalendriaastatele (st 2002. ja 2007. aastal kajastati kulusid 6 kuu eest, teistel aastatel 12 kuu eest).

Intresside puhul rakendatakse allsektoritevahelist konsolideerimist, st iga valitsemissektori allsektori kuludes ja tuludes näidatakse teistele allsektoritele makstud ja neilt saadud intresse, samas kogu valitsemissektori tulude ja kulude hulgas on allsektoritevahelised maksed arvestusest välja jäetud.

Väljaarvutatud intressikuludele ja -tuludele lisatakse FISIM-i (kaudselt mõõdetavate finantsvahendusteenuste) näitajad.

D.42 Ettevõtete jaotatud tulu

Ettevõtete jaotatud tulud jagunevad ESA95-s kaheks – dividendid (D.421) ning kvaasikorporatiivsete ettevõtete tuludest väljavõetud summad (D.422). Eestis puuduvad valitsemissektoril kvaasikorporatiivsed ettevõtted.

Dividendid on omanditulu liik, mida aktsiaomanikud saavad ja millele nad omandavad õiguse, andes oma raha ettevõtete käsutusse. Omakapitali muretsemine aktsiate emiteerimise teel on alternatiiv raha saamisele laenu kaudu. Erinevalt laenukapitalist ei tekita omakapital rahalisel kujul fikseeritud kohustust ja ei anna ettevõtte aktsiate omanikele õigust fikseeritud või varem kokku lepitud tulule.

Dividendide hulka kuuluvad ESA95 kohaselt ka

- a) aktsiaomanikele dividendide maksmiseks finantsaasta eest emiteeritud aktsiad;
- b) intressid, mida investeerimisfondid on tehtud investeringutelt saanud ja mis on määratud aktsiaomanikele isegi siis, kui nad on kapitaliseeritud;
- c) iseseisvate juriidiliste üksustena käsitletavate avaliku sektori ettevõtete (mis formaalselt ei ole ettevõtted) valitsemissektorile makstud tulu.

Viimasest punktist lähtuvalt loetakse dividenditulude hulka Eesti Panga poolt riigieelarvesse makstav osa panga kasumist ning kuni 2008. aastani ka Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) makstud metsatulu, mis moodustas kindla osakaalu RMK metsamüügi tuludest. Alates 2008. aastast maksab RMK dividende oma ärikasumi alusel ning seega on tegu punktis a) kirjeldatud tululiigiga.

Dividenditulude puhul on oluline, et definitsiooni kohaselt makstakse neid ettevõtjatult ESA95 mõistes. Seetõttu rakendatakse avaliku sektori ettevõtetele saadud dividenditulude arvestamisel nn superdividendide testi. Selle kohaselt kajastatakse tulude hulgas vaid seda osa dividendidest, mis ei ületa ettevõtte eelneva majandusaasta ettevõtjatulu. Kõik ettevõtjatulu ületavad summad kajastatakse ESA95 kontode süsteemis finantstehinguna. Kuna praktikas on iga üksiku ettevõtte jaoks ettevõtjatulu väljaarvutamine ressursimahukas, siis võib selle lähendina kasutada ka raamatupidamislikku ärikasumit.

Eestis leitakse dividenditulud täies mahus saldoandmiku andmete alusel kontodest 655550 „Dividenditulud“ ja 103110 „Laekumata dividendid“ (kirjed rahavoo koodiga 02 ehk sularaha laekumine). Sularahalaekumiste alusel kajastatakse dividende Eurostati soovitusel selleks, et näidata korrektsemalt mõjusid valitsemissektori tasakaalule olukordades, kus dividendid määratakse ühel aastal kuid väljamaksmine toimub alles hiljem. Täiendavalt võetakse tuludes arvesse Eesti Pangalt saadavad maksed (alates 2007. aastast konto 658910 „Muud finantstulud“) ning metsatulu (konto 382530), mida saadakse väljastpoolt valitsemissektorit. Dividendituludele rakendatakse superdividendide testi, võttes aluseks ettevõtete majandusaasta aruannetes avaldatud ärikasumid.

D.45 Rendid

Rentide all kajastatakse maarenti ja maavarade renti. Maarenti maksab rentnik omanikule. Selle hulka kuulub ka sisevete ja jõgede omanikele makstav rent õiguse eest eksploateerida neid veekogusid puhke- või muul otstarbel, k.a kalastamine. Maavarade rendi alla kuuluvad tasud mineraalide või kivistunud kütuste varude omanikele, kes annavad need rendile teistele institutsionaalsetele üksustele ja võimaldavad neil sellega neid varusid teatud aja jooksul eksploateerida või ammutada.

Eestis kajastatakse rentitulud täies mahus saldoandmiku andmete alusel. Arvesse võetakse üleriigilise ja kohaliku tähtsusega maardlate kaevandamisõiguse tasud (kontod 382500 ja 382510), maa-ainese kaevandamisõiguse tasu (382520) ning jahipiirkonna kasutusõiguse tasu (konto 382550). Definitsioonide kohaselt tuleks rentide all kajastada ka harrastuspüügi õiguse eest makstavad tasud, kuid kuna neid tasusid ei ole võimalik eraldada, siis kajastatakse kõiki kalapüügiõiguse tasusid tuludena tootmismaksude (D.29) all.

Saldoandmikes kajastatakse kõikide kaevandamisõiguste tasu esmalt Keskkonnaministeeriumi tuludena ning seejärel näidatakse nende edasiandmise kulusid kohalikele omavalitsustele ja SA-le Keskkonnainvesteeringute Keskus. Selleks, et tagada tulude kajastamine õiges allsektoris, leitakse keskvalitsuse renditulud keskvalitsuse tulude (kontod grupis 3825) ja kohalikele omavalitustele maavarade kaevandamisega seotud tasude edasiandmise kulude (kontod 601581) vahena. Kohalike omavalituste tulud kajastatakse nende kontogrupi 3825 tulukontode alusel.

D.5 Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jms kulud

Jooksvad tulumaksud, omandimaksud jms kulud sisaldavad 1) kõiki kohustuslikke, vastuteenustega kompenseerimata rahalisi või mitterahalisi makse, mida valitsemissektor ja välismaailm

institutsionaalsete üksuste tulult ja varalt perioodiliselt koguvad ning 2) mõningaid perioodilisi makse, mis pole seotud ei tulu ega varaga.

Eestis kajastatakse siin valitsemissektori üksuste poolt makstava erisoodustuse tulumaksu kulusid, mis leitakse otseselt saldoandmikest kontost 506030 „Tulumaks erisoodustustelt“.

D.6 Sotsiaalmaksud ja toetused

Sotsiaaltoetused on valitsusüksuste ja kodumajapidamisi teenindavate kasumitaotluseta institutsioonide kas kollektiivselt organiseeritud skeemide kaudu või väljaspool neid skeeme kodumajapidamistele tehtavad rahalised või mitterahalised siirded, vabastamaks nad teatud riskide või vajadustega seotud rahalisest koormusest.

D.62 Sotsiaaltoetused v.a mitterahalised sotsiaalsiirded

D.621 Rahalised riiklikud sotsiaaltoetused

Neid toetusi maksavad kodumajapidamistele riiklikud sotsiaalkindlustuse fondid ning riikliku sotsiaalkindlustuse skeemid.

Eestis kajastuvad siin

- Sotsiaalkindlustusameti makstavad riiklikud pensionid,
- Haigekassa makstavad ajutise töövõimetuse hüvitised ning
- Töötukassa makstavad töötuskindlustus- ja koondamishüvitised.

Kulud leitakse saldoandmiku kontogrupi 4100 „Pensionikindlustustoetused sotsiaalmaksukuludest“ ning kontode 410500 „Ajutise töövõimetuse hüvitised“, 410800 „Töötuskindlustushüvitised“ ja 410810 „Hüvitis töölepingute kollektiivse ülesütlemise korral“ andmete alusel, korrekture andmetes ei teha.

D.623 Kapitaliseerimata sotsiaaltoetused

Neid toetusi maksavad oma töötajatele ja nende ülalpeetavatele tööandjad, kes haldavad sotsiaalkindlustuskeeme. Need skeemid hõlmavad näiteks

- a) normaalse või vähendatud palga jätkuvat maksmist töölt puudunud aja eest haiguse, õnnetuse, emaduse jms tõttu;
- b) perekonna-, haridus- või muude toetuste maksmist töötajate poolt ülalpeetavatele inimestele;
- c) väljatöötatud aastate pensioni või toimetulekuraha maksmist oma endistele töötajatele või nende ülalpeetavatele ja teatud toetuste maksmist töötajatele või nende ülalpeetavatele töötaja koondamise, töövõimetuse, surmaga lõppenud õnnetuse jne korral (kui see on kollektiivlepingus ette nähtud);
- d) üldisi meditsiinilisi teenuseid, mis pole seotud töötaja tööga;
- e) jms.

Tööandjate makstavaid kapitaliseerimata sotsiaaltoetusi tuleb kirjendada koos tööandjate sotsiaalmaksetega (tehing D.12), st tööandja poolt kindlustusandjatega seotud isikute kasuks tehtud väljamaksetega. Seetõttu kajastuvad nende toetustega seotud kulud rahvamajanduse kontode süsteemis kahel korral – esmalt tulude moodustamise konto kasutamise poolel töötajatele makstud hüvitiste hulgas (tehing D.122 Tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud) ning seejärel tulude teisese jaotamise konto kasutamise poolel sotsiaaltoetustena (tehing D.623 Kapitaliseerimata sotsiaaltoetused). Viimase konto tasakaalustamiseks eeldatakse, et töötajate kodumajapidamised maksavad tööandjate arvestuslikud sotsiaalmaksud (tehing D.612) tööandjate sektorile tagasi. Selline tinglik ringlus sarnaneb tööandjate tegelike sotsiaalmaksete ringlusele, mis läbivad kodumajapidamiste kontot ja mida töötajad peaksid seejärel kindlustusandjatele maksma.

Eestis loetakse valitsemissektori kulutuste hulgas siia alla kuuluvateks erinevate seaduste alusel makstavad eripensionid ja pensionisuurendused ning muud avaliku sektori töötajatele makstavad sotsiaaltoetused. Andmeallikaks on täies mahus saldoandmik.

Kuni 2008. aastani leiti kulud peamiselt kontorühma 414 kulude alusel. Alates 2008. aastast kajastatakse osasid eripensionite väljamaksmisega seotud kulusid bilansikontos 206040 „Pensionieraldised“ all (parlamendi- ja presidendipensionide puhul rakendus selline kirjendamine juba 2006. aastal). Seega leitakse eripensionitega seotud kulutused peamiselt kontorühma 414 „Sotsiaaltoetused avaliku sektori töötajatele“ kuludest ning sellele lisanduvad kirjed kontost 206040 „Pensionieraldised“ rahavoo 06 alt.

D.624 Rahalised sotsiaalabi toetused

Rahalise sotsiaalabi toetusi maksavad kodumajapidamistele valitsusüksused või KTKTI-d samade vajaduste rahuldamiseks, milleks makstakse ka sotsiaalkindlustuse toetusi, kuid nad pole tehtud sotsiaalmakseid ja sotsiaalkindlustuse toetusi ühendavate sotsiaalkindlustuse skeemide poolt.

Eestis kajastuvad siin peretoetused, toimetulekutoetused (osaliselt), toetused puuetega inimestele, õppetootused jms. Toetused kajastatakse täielikult saldoandmike alusel ning siia alla kuuluvad kõik kontoklassi 41 „Sotsiaaltoetused“ kulutused, välja arvatud

- a) rahaliste riiklike sotsiaaltoetuste ning kapitaliseerimata sotsiaaltoetuste all kajastatud kulutused;
- b) hüvitised tööandja maksejõuetuse korral (konto 410820), mis kajastatakse mitmesuguste jooksvate siirete hulgas (tehing D.75);
- c) töötuskindlustushüvitiselt arvestatud sotsiaalmaks (konto 410830) ja erijuhtudel riigi makstav sotsiaalmaks (konto 413700), mis kajastuvad tööandjate tegelike sotsiaalmaksetena (tehing D.121);
- d) Eesti Haigekassa kulud ravimite hüvitamiseks (konto 410510) ja meditsiiniliste abivahendite hüvitamiseks (kontod 410520), mis kajastuvad mitterahaliste sotsiaalsiiretena (tehing D.631);
- e) Eesti Haigekassa raviteenuste kulud (konto 410530), mis jagunevad investeringutoetusteks (D.92) ning olenevalt tehingupartneri sektorist kas valitsemissektori sisesteks siireteks (D.73) või mitterahalisteks sotsiaalsiireteks (D.631);
- f) Eesti Haigekassa makstud muud ravikindlustustoetused (konto 410590), mis olenevalt tehingupartneri sektorist kajastatakse kas valitsemissektori siseste siiretena (D.73) või mitterahaliste sotsiaalsiiretena (D.631);
- g) toimetulekutoetuse (konto 413100) eluasemetoetuse osa kajastatakse mitterahalise sotsiaalsiirdena (D.631);
- h) kulud õigusabile (konto 413860), mis kirjendatakse vahetarbimisena (P.2);
- i) preemiad ja stipendiumid (kontogrupp 4139), mis kajastuvad mitmesuguste jooksvate siiretena (D.75) ning
- j) arvestatud pensionieraldiste muutus (konto 416), mis ei kajastu rahvamajanduse kontodes mingil viisil.

Toetused kajastatakse rahvamajanduse kontodes samal ajahetkel kui saldoandmik.

D.7 Muud jooksvad siirded

D.73 Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded

Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded koosnevad valitsemissektori erinevate allsektorite omavahelistest siiretest, v.a maksud, subsiidiumid, investeringutoetused ja muud kapitalisiirded. Siia ei kuulu tehingud teise üksuse nimel. Need kirjendatakse kontodel ainult üks kord selle soodustatud üksuse ressursside poolel, mille nimel tehing tehti. Selline olukord tekib esmajoones siis, kui valitsusasutus (nt keskvalitsuse struktuuriüksus) korjab makse, mis kantakse automaatselt, täielikult või osaliselt üle teisele valitsusasutusele (näiteks kohalikule võimuorganile). Sel juhul näidatakse teisele valitsusasutusele määratud maksutulused nii, nagu neid oleks kogunud see

valitsusasutus ise ja mitte kui valitsemissektori siseseid siirdeid. Selle reegli alusel toimub näiteks Eestis tulumaksutulude ja sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa kajastamine.

Samas lülitatakse maksutulude siirded, mis moodustavad osa keskvalitsuse siirete kogumist teisele valitsusasutusele, valitsemissektorisestesse jooksvatesse siiretesse. Need siirded ei vasta ühelegi konkreetsele maksukategooriale ja neid ei tehta automaatselt, vaid teatud fondide kaudu vastavalt keskvalitsuse kehtestatud jaotusskaalale. Selle reegli alusel toimub Eestis KOV-ide tasandusfondi maksete kirjendamine.

Valitsemissektorisestest jooksvate siirete arvestuse andmeallikaks on täies mahus saldoandmiku andmed. Peamiselt leitakse valitsemissektori jooksvate siirete kulud kontogruppide 4000 ja 4500 ning kontorühma 452 andmete alusel. Üldreeglina kajastatakse kulud nendes kontodes, kus tehingupartneriks on märgitud valitsemissektori üksus, valitsemissektori jooksvates siiretes. Erand on EL-i struktuurifondide vahendite arvelt antav sihtfinantseerimine (vt jaotust „EL-i struktuurifondide toetuste arvestus rahvamajanduse kontodes“, kus toetuste kirjendamist on täpsemalt selgitatud).

Täiendavalt kajastatakse valitsemissektori siseste jooksvate siirete kuludes järgmisi näitajaid:

- 1) osaliselt Eesti Haigekassa kulutused raviteenustele (konto 410530), juhul kui vastaspooleks on valitsemissektori üksus. Valitsemissektori üksustele makstavad raviteenuste kulud jaotatakse kaheks – valitsemissektorisesteks jooksevsiiireteks (D.73) ja investeringutoetusteks (D.92). Sellise jaotuse põhjuseks on asjaolu, et raviteenuste hinna sisse on arvestatud ka põhivara kulumi katmise komponent. Selle komponendi puhul on tegemist põhivara soetamise toetamisega ja ESA95 reeglite kohaselt tuleb taolisi toetusi kajastada investeringutoetusena. Jaotuse aluseks on Eesti Haigekassa majandusaasta aruandes avaldatud andmed kulumi komponendi suuruse kohta (kui need on kättesaadavad). 2003.–2007. aasta puhul kasutati näiteks 2003. aasta toetuste struktuuri, mille kohaselt 3% raviteenuste kuludest läks investeringutoetusteks. Jooksvates arvestustes kasutatakse eelneva aasta kulude jaotuse struktuuri, aasta andmete korrigeerimisel võetakse aluseks vastava majandusaasta aruande andmed (kui need on kättesaadavad);
- 2) kontode 554000 „Sotsiaalabialased teenused“ (kuni 2008. aastani), 552690 „Muud sotsiaalteenused“, 552630 „Raviteenused“, 552620 „Hooldamine, rehabilitatsioon ja taastusravi“, 552600 „Nõustamisteenused“ ja 552460 „Lasteaiateenused“ kulutused, kui konto omanik ja tehingupartner kuuluvad mõlemad valitsemissektoris. Neile kuludele vastavad tavaliselt tulud kontoklassis 32, mida samuti näidatakse valitsemissektori siseste jooksevsiiiretena;
- 3) valitsemissektori üksuste poolt Riigi Kinnisvara AS-ile makstavad rendi- ja muud hoonete haldamisega seotud kulud. Kuna erinevad üksused näitavad neid erinevates kontodes, siis andmetöötluse lihtsustamiseks ja korrektsete tulemuste tagamiseks leitakse kulude andmed Riigi Kinnisvara AS-i tulude alusel;
- 4) Valitsemissektori üksuste poolt AS-ile Hoolekandeteenused makstavad erihooldekodude kulud kirjendatakse samamoodi nagu maksed RKAS-ile.

Valitsemissektorisisesed jooksvad siirded on konsolideeruvad tehingud, st allsektoriseseid tehinguid allsektori tuludes ja kuludes ei kajastata. Samuti toimub allsektoritevaheline konsolideerimine valitsemissektori koondnäitajate arvutamisel ja seetõttu ei kajastu valitsemissektorisisesed siirded kogu sektori tuludes ja kuludes.

Sektori konsolideerimiseks on vajalik, et kogu sektori vastava tehingu tulud ja kulud oleksid võrdsed. Seetõttu kasutatakse saldoandmike sihtfinantseerimise ja muid tulukontosid vaid kontrolliks ning valitsemissektori kontode koostamisel arvutatakse esmalt välja valitsemissektorisestest jooksevsiiirete kulud ning nende põhjal leitakse ka tehingu tulud (v.a RKAS-i ja AS Hoolekandeteenused korral).

Toetused kajastatakse rahvamajanduse kontodes samal ajahetkel kui saldoandmikus.

D.74 Rahvusvaheline koostöö

Rahvusvaheline koostöö hõlmab kõiki rahalisi ja mitterahalisi siirdeid valitsemissektori ja välismaalima valitsuste või rahvusvaheliste organisatsioonide vahel, v.a investeeringutoetused ja muud kapitalisiirded. Erandlikult ei kajastata siin liikmemakse EL-ile. RKP-I põhinev neljas omaressurss ja käibemaksu kohandustega seotud maksed kajastatakse mitmesuguste jooksvate siirete hulgas (tehing D.75), käibemaksupõhine makse kajastatakse kui otse EL-ile laekuv käibemaksutulu. Tollimaksu ja põllumajandusmaksude puhul kajastatakse rahvamajanduse kontodes kogu vastavatest maksudest saadav tulu EL-i maksutuluna, liikmesriigile jääv maksude kogumise kulude katteks mõeldud osa näidatakse valitsemissektori tuludes turutoodanguna (P.11) kui EL-i-poolne teenuste ost liikmesriigilt. Samuti ei kajastata siin tehingu definitsioonist lähtuvalt makseid välismaistesse valitsemissektoritesse või rahvusvaheliste organisatsioonide hulka mittekuuluvatele üksustele. Taolised toetused kajastuvad mitmesuguste jooksvate siirete hulgas.

Eestis kajastuvad rahvusvahelise koostöö **kulude** all kõik saldoandmiku kontogruppide 4000 ja 4500 ning kontorühma 452 kuld, kus tehingupartneriks on märgitud mitteresidendist valitsusüksused või rahvusvahelised organisatsioonid (v.a juhul, kui kulusid teevad EL-i struktuurifondide rakendusüksused struktuurifondide vahenditest). Nendest kuludest jäetakse välja kontos 452800 „Liikmemaksud“ kajastatud Rahandusministeeriumi poolt EL-i institutsioonidele (TP-kood algusega 9002) makstavad liikmemaksud, millest käibemaksupõhine makse kajastatakse EL-i maksutuluna ning ülejäänud kulutused mitmesuguste jooksvate siirete (D.75) hulgas.

Toetused kajastatakse rahvamajanduse kontodes samal ajahetkel kui saldoandmikus.

Tulude arvestus on keerulisem, sest siin tuleb lähtuda EL-i struktuurifondide kajastamise erinõuetest. Üldreeglina kajastatakse rahvusvahelise koostöö tuludes kõik saldoandmiku konto 388890 „Muud ebatavalised tulud“, kontogrupi 3500 „Saadud tegevuskulude sihtfinantseerimine“ ja kontorühma 352 „Saadud mittesihtotstarbeline finantseerimine“ tulud, kus tehingupartneriks on märgitud mitteresidendist valitsusüksused või rahvusvahelised organisatsioonid.

Nendest tuludest jäetakse välja Rahandusministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi ja Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti tulud EL-i struktuurifondidelt (allika koodid 21–32). Selle asemel kantakse tuludesse see osa struktuurifondide vahenditest, mille puhul lõppkasusaajaks on valitsemissektori üksused. Need tulud leitakse rakendusüksuste tasandil ning täpsem arvestusprotsess on kirjeldatud jaotuses „EL-i struktuurifondide toetuste arvestus rahvamajanduse kontodes“. Sellise kirjendamise puhul kajastub EL-i struktuurifondide tulu selles allsektoris, kus asub toetuse lõppkasusaaja.

D.75 Mitmesugused jooksvad siirded

Siia kuuluvad jooksvad siirded kodumajapidamisi teenindavatele kasumitaotluseta institutsioonidele (KTKTI-dele), trahvid, loteriid ja hasartmängud, kompensatsioonimaksud, RKP-I baseeruv neljas omaressurss, EL-i omavahenditesse tehtud maksete korrigeerimistega seotud kulud (nt *Suurbritannia korrektsioonimehhanism*), muud kulud või tulud. Muude kulude hulka kuuluvad näiteks valitsemissektori jooksvad siirded kodumajapidamistele kui tarbijatele juhul, kui neid siirdeid ei kirjendata sotsiaaltoetustena; ettevõtete sponsorlus, kui kõnealuseid makseid ei saa käsitleda kui reklaami või teiste teenuste oste; valitsemissektori poolt kodumajapidamistele aeg-ajalt garanteeritavad lisatasud säästudele, et premeerida neid perioodi jooksul toimunud säästmise eest jms.

Eestis kajastuvad selles tehingus **kulutuste** poolel

- KTKTI-dele ja kodumajapidamistele antud sihtfinantseerimine tegevuskulude katmiseks, mittesihotstarbeline finantseerimine ja liikmemaksud,
- makstavad trahvid, regressinõuded ja kohtuotsuste alusel välja mõistetud nõuded,
- EL-i eelarvesse tehtavad maksed (v.a käibemaksupõhine makse),
- Töötukassa makstav tööandja maksejõuetuse hüvitis,
- mitteresidentidest valitsemissektorisse mittekuuluvatele üksustele antud sihtfinantseerimine tegevuskulude katmiseks ning mittesihotstarbeline finantseerimine,
- preemiad ja stipendiumid (v.a haridusalased stipendiumid)
- ettevõtetele projektide raames antud toetuste mõned kulud (nt heategevuskampaaniate ja spordiürituste toetamiseks, juhul kui ettevõtte peategevus ei ole spordiürituste korraldamine jms).

Üldiselt kajastatakse selles tehingus erinevaid sihtfinantseerimise ja toetustega seotud kulusid, mida ei kajastata muude tehingute all.

KTKTI-dele, kodumajapidamistele ja mitteresidentidest valitsemissektorisse mittekuuluvatele üksustele antava sihtfinantseerimise kulud leitakse kontogruppide 4000 ja 4500 ning kontorühma 452 alusel. Üldreeglina võetakse arvestusse kõik kulud, kus tehingupartneriks on märgitud mõni eespool nimetatud sektoritest. KTKTI-de hulka loetakse tehingupartneri koodiga 800399 ning mõned avaliku sektori muud üksused (nt Notarite Koda, Audiitorkogu jms) ja sidusüksused. Kodumajapidamisteks loetakse tehingupartneri kood 800699 „Residendid, füüsilised isikud“ ning mitteresidentidest valitsemissektorisse mittekuuluvad üksused on kõik üksused, mille TP-koodi algus on 9004, 9005 või 9006.

Trahvid ja kohtuotsuste alusel välja mõistetud nõuded kajastatakse saldoandmiku vastavate kontode alusel (601090 „Trahvid“, 601091 „Kohtuotsuse alusel väljamõistetud nõuded“). Trahvide hulka loetakse ka üksuste poolt Eesti Haigekassale (HK) makstavad regressinõuded. Kuna kulutusi tegevad üksused kajastavad regressinõuetega seotud kulusid väga erinevatel kontodel, siis võetakse rahvamajanduse kontodes arvestuse aluseks HK regressinõuete tulud (konto 388830 „Regressinõuded“) ning selle alusel asendatakse näitajad ka kuludesse. Valitsemissektori üksuste vahel makstavad trahvid konsolideeruvad kogu valitsemissektori arvestuse korral. Seega mõjutavad HK regressinõuded ja muud sektorisiseseid trahvid vaid allsektorite tasakaalu ega mõjuta kogu valitsemissektori tasakaalu.

EL-i eelarvesse tehtavad maksed leitakse Rahandusministeeriumi kuludest kontos 452800 „Liikmemaksud“, kus tehingupartneriks on märgitud EL-i institutsioonid. RM-ilt saadud täiendava teabe alusel eraldatakse kulude kogusummast käibemaksupõhine makse, mis kirjendatakse kui otsene maksutulu EL-i jaoks, ning kõik ülejäänud kulud kajastatakse muu jooksva siirdena.

Töötukassa makstav tööandja maksejõuetuse hüvitis leitakse saldoandmiku kontost 410820. Neid kulusid ei kajastata sotsiaaltoetuste hulgas, sest nende maksmise aluseks ei ole mitte töötuskindlustusstaaz, vaid asjaolu, et tööandja ei ole suuteline oma kohustusi täitma ja riik võtab nende täitmise enda kanda. Lisaks kajastatakse mitmesuguste jooksvate siirete hulgas ka preemiad ja stipendiumid (v.a haridusalased stipendiumid) (kontogrupp 4139), kuna nende maksmine ei ole seotud sotsiaalsete vajaduste rahuldamisega ja seetõttu ei ole tegu sotsiaaltoetustega.

Samas on just selle tehingu ja kontogruppide puhul üldreegli rakendamine keeruline ning hädavajalik on andmete detailsem kontroll, sest andmetes on palju erisusi. Näiteks oli ühel juhul tegevuskulude sihtfinantseerimisena kajastatud kulu puhul tegemist mittetulundusühingule laenu tagasimaksmiseks antud toetusega, mida tuleb kajastada muu kapitalisiirdena (D.99). Samuti kajastatakse päris paljudel juhtudel nt korteriühistutele antud hoonete renoveerimise toetusi tegevuskulude sihtfinantseerimisena, ESA95 reeglite kohaselt on aga tegu investeeringutoetusega (D.92). Valdav probleem on aga vale tehingupartneri koodi kasutamine. On mitmeid üksusi, mis

kasutavad ainult (või peamiselt) ühte tehingupartneri koodi (tavaliselt 800599 Residendid, muud äriühingud), aga muu andmeallikatest saadud teabe alusel (majandusaasta aruanded, toetuste määramise otsused, eelarvete seletuskirjad jms) on selge, et kõik toetused on makstud hoopis mittetulundusühingutele.

Suure veateguri tõttu kajastatakse jooksvates kvartaliarvestustes kohalike omavalitsuste poolt väljapoole valitsemissektorit residentidele makstavad sihtfinantseerimise kulud jooksvate siiretena hoolimata vastaspoole sektorist. Erand on transpordisubsiidiumid, mis kajastatakse koheselt subsiidiumitena, ning liikmemaksud, mille puhul ettevõtetele makstavad liikmemaksud kajastatakse vahetarbimisena (P.2). Korrigeeritud aastaste arvestuste puhul vaadatakse andmed üle ning täpsustatakse kulude jaotust subsiidiumite, mitmesuguste jooksvate siirete ning muude tehingute vahel.

Samuti rakendub erinev arvestus EL-i struktuurifondide vahenditest makstud toetuste kirjendamisel. Kui nende toetuste lõppkasusaajaks on mingi muu sektor peale valitsemissektori, kajastatakse toetust otse EL-ilt lõppkasusaajale. Selle põhimõtte kohaselt ei arvestata valitsemissektori kulude hulka EL-i struktuurifondide rakendusüksuste kontode 400030 „Välisabi subsiidiumiteks“ ja 450030 „Välismaise sihtfinantseerimise vahendamine tegevuskuludeks“ kulusid allika koodiga 21–32. Täpsemalt on arvestusreegleid kirjeldatud peatükis „EL-i struktuurifondide toetuste arvestus rahvamajanduse kontodes“.

Mitmesuguste jooksvate siirete **tulude** poolel kajastatakse

- trahve, regressinõudeid, maksuvõlgade intressitulused,
- residentidelt saadud sihtfinantseerimist,
- mitteresidentidelt (v.a mitteresidentidest valitsussektori üksused ja rahvusvahelised institutsioonid) saadud sihtfinantseerimist jms.

Trahvide grupis kajastatakse trahvide tulused (kontogrupp 3880), hindade rikkumisega ebaseaduslikult saadud hinnavahet (konto 388820), regressinõudeid (konto 388830), sundraha (konto 388840), sunniraha ja tulu asendustäitmist (konto 388850), oportuuniteeditasusid (konto 388855) ning maksuvõlgade intressitulused. Kuna saldoandmikus kajastuvad koos maksuvõlgade intressituludega suhteliselt suured kulud ebatõenäoliselt laekuvatest intressidest, siis kasutatakse selle näitaja kirjendamiseks kassalise laekumise andmeid. Samuti kasutatakse samal põhjusel riigieelarveliste üksuste trahvitulude (kontogrupp 3880) kirjendamiseks kassalaekumise andmeid. Ülejäänud osa tuludest kajastatakse saldoandmiku põhjal. Nende tuludega seotult kajastatakse kulu ebatõenäoliselt laekuvatest trahvinõuetest (konto 601290) ja ebatõenäoliselt laekuvatest kohtuotsuse alusel väljamõistetud nõuetest (konto 601291) muude kapitalisiirete (D.99) all.

Trahvide hulgas kajastatakse allsektorites ka valitsemissektori siseselt makstavaid trahve, mis kogu valitsemissektori arvestuses konsolideeritakse. Selleks, et konsolideerimine annaks korrektse tulemuse ja ei mõjutaks tasakaalu, peavad valitsemissektorisestest trahvidest saadud tulud ja tehtud kulud olema võrdsed. Seetõttu arvestatakse sektorisiseseid trahve üldjuhul kulude poole alusel, s.t esmalt arvestatakse välja kulud ja seejärel asendatakse leitud näitajatega saldoandmikus näidatud trahvide tulud. Erandkorras toimitakse vastupidiselt HK regressinõuete korral, mille puhul fikseeritakse esmalt tulud ja seejärel asendatakse kulutusi tegevate allsektorite kulud HK poolsete andmetega.

Sihtfinantseerimise tuludest kajastatakse saldoandmiku alusel mitmesuguste jooksvate siirete hulgas kõiki sihtfinantseerimise (kontoklass 35) ja muude ebatavaliste tulude (konto 388890) tulused, mille puhul on tehingupartneriks märgitud residentist valitsemissektorisse mittekuuluv üksus või mitteresidentidest krediidi- ja finantseerimisasutused, muud ettevõtjad ja füüsilised isikud.

Täiendavalt on mitmesuguste jooksvate siirete hulka arvatud ka erikonfiskeeritud raha (konto 388870) ning väljanõudmata deposiidid ja tagatised (konto 388880).

D.9 Kapitalisiirded

Kapitalisiirded erinevad jooksvatest siiretest selle poolest, et nad on seotud vara soetamise või käsutamisega vähemalt tehingu ühe osapoole poolt.

Mitterahaline kapitalisiire hõlmab vara (v.a varud ja sularaha) omandiõiguse üleminekut või kohustuste kustutamist kreditori poolt, mille eest ei saada mingit vastutasu. Rahaline kapitalisiire hõlmab sularaha siiret, mille on esile kutsunud siirde andja vara käsutamisega või sellist sularaha siiret, mida saaja vajab vara soetamiseks. Kapitalisiirde saaja on tavaliselt kohustatud kasutama sularaha vara soetamiseks.

D.92 Investeeringutoetused

Investeeringutoetused on riikide valitsuste või välismaailma rahalised või mitterahalised kapitalisiirded teistele residendist või mitteresidendist institutsionaalsetele üksustele, et finantseerida nende põhivara soetamise kulusid (kõiki või osaliselt).

Investeeringuteotused võivad olla rahalised või mitterahalised. Mitterahalised investeeringutoetused hõlmavad transpordivahendite, masinate ja muude seadmete, ehitiste või teiste struktuuride siirdeid (üleandmisi) või otsest soetamist teistele üksustele. Investeeringutoetused ei sisalda militaar tehnika siirdeid relvade või tulistamiseks kasutatavate seadmete näol, kuna neid ei loeta põhivaraks. Investeeringutoetuste hulka ei loeta ka intressikergenduse toetusi, isegi kui kergenduse eesmärk on ergutada kapitalimahutuste tegemist.

Eestis jaotuvad investeeringutoetuste **kulud** kolme kategooriasse:

- 1) rahalised investeeringutoetused,
- 2) mitterahalised sissemaksed avaliku sektori üksuste omakapitali,
- 3) investeeringutoetustena käsitletavat rahalised sissemaksed ettevõtete omakapitali.

Rahalised investeeringutoetused leitakse peamiselt põhivara soetuseks antud sihtfinantseerimise andmete alusel (kontogrupp 4502). Eraldi käsitletakse EL-i struktuurifondide vahendite arvelt antud sihtfinantseerimise kulusid, mis jäävad valitsemissektori kulutuste hulgast välja. Täiendavalt kajastatakse investeerimistoetuste all ka järgmisi kulusid.

1. Haigekassa raviteenuste kuludes sisalduv kulumikomponendile vastav osa. Näitaja leidmise aluseks on HK majandusaasta aruandes antud teave (vahemikul 2003–2007 kasutati ühtset proportsiooni, mille kohaselt investeeringutoetuseks loeti 3% raviteenuste kuludest, sest vahepealsetel aastatel täpne info puudus).
2. Kohalike omavalitsuste makstav stardiabi / ettevõtluse alustamise toetused, sest need on reeglina suunatud põhivara soetamiseks või remondiks. Jooksvates arvestustes võetakse investeeringutoetustena koheselt arvesse Tallinna Ettevõtlusameti makstavad toetused, sest need on kohalike omavalitsuste hulgas kõige suuremates summades (erinevatel aastatel 0,35–0,65 miljonit eurot) ning info nende kohta on lihtsalt kättesaadav. Teiste kohalike omavalitsuste puhul täpsustatakse andmeid korrigeeritud aastastatistika koostamisel. Jooksvates arvestustes kajastuvad nende kulud mitmesuguste jooksvate siirete (D.75) all.
3. Tiigrihüppe SA antud sihtfinantseerimine arvutite ja arvutivõrkudega seotud investeeringute katmiseks, mida üksus kajastab saldoandmiku kontogrupis 4500 „Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“.
4. Eesti Filmi SA antud filmide tootmis- ja järeldootmistootused ning toetused sarja „Eesti lood“ tootmiseks, sest valmis filme loetakse tootjate põhivara hulka. Samas filmide arendustoetused, stsenaariumitoetused, levitoetused, tulemustoetused ja muud toetused kirjendatakse muude tootmissubsiidiumitena (D.39). Kuna saldoandmiku andmetes kajastatakse kõik toetused kontogrupis 4500 „Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“,

- siis on kulutuste jaotuse aluseks Eesti Filmi SA avaldatavad andmed eraldatud toetussummade kohta. Selle teabe alusel fikseeritakse toetuste summa, mis kirjendatakse subsiidiumitena ning kõik ülejäänud osa saldoandmikus olevatest kuludest, kus tehingupartneriks on äriühingud (TP-kood 800599) kajastatakse investeringutoetusena.
5. Kultuuriministeeriumi toetused filmide tootmisele (saldoandmiku konto 450000 „Kodumaine sihtfinantseerimine tegevuskuludeks, tegevusala 08208).
 6. SA Keskkonnainvesteeringute keskuse toetused AS-ile Ökosil, OÜ-le Paikre ja Uikala Prügila AS-ile prügilate sulgemiseks ning Eesti Energia AS-ile Balti Elektriijaama tuhavälja sulgemiseks. Kulutusi kajastatakse kontogrupis 4500 „Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“. Prügilate likvideerimist loetakse mittetoodetud materiaalse vara (antud juhul maa) oluliseks paranduseks, millega seotud kulud kajastatakse rahvamajanduse kontodes kui kapitali kogumahutus põhivarasse (P.51). Investeringutoetuste definitsioonist lähtuvalt loetakse seetõttu prügilate likvideerimiseks antud toetused investeringutoetusteks.
 7. SA Keskkonnainvesteeringute keskuse lühemaajalised toetused AS-ile Võru Soojus õlimahutite likvideerimiseks, Hiiumaa Prügila OÜ-le Hiiumaa Jäätmejaama rajamiseks ning Loomsete Jäätmete Käitlemise AS-ile puhastite renoveerimiseks. Kulutusi kajastatakse kontogrupis 4500 „Antud sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“.
 8. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise SA-le (KredEX) antud sihtfinantseerimine (kajastatakse kontos 450000 „Kodumaine sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“), mille arvelt KredEX annab toetusi korterelamute renoveerimiseks. Kuna siinkohas on KredEX ainult valitsemissektori toetuste vahendaja, siis rahvamajanduse kontodes näidatakse toetusi otse valitsemissektorilt toetuse lõplikele saajatele ning kuna toetuse eesmärk on hoonete (põhivara) remont, siis on tegemist investeringutoetustega.
 9. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt sideettevõtjatele makstav toetus jälitus- või julgeolekuasutustele sõnumite ülekandmiseks tehtud kulutuste katmiseks. Kuna toetusega kaetakse riist- ja tarkvaraga seotud kulusid, mis mõlemad loetakse põhivara hulka, siis liigitatakse ka see toetus investeringutoetuseks. Kulutused kajastuvad saldoandmikes kontos 450000 „Kodumaine sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“.
 10. Muinsuskaitseameti eraldatavad toetused (konto 450000 „Kodumaine sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“), kuna kulutusi tehakse projekti „Pühakodade säilitamine“ raames (hoonete remont) ning muinsuskaitseobjektide säilitamiseks (peamiselt renoveerimiseks ja taastamiseks).
 11. Tallinna Kommunaalameti makstavad toetused ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise hüvitamiseks (konto 450000 „Kodumaine sihtfinantseerimine tegevuskuludeks“ tegevusala 06300).

Korrigeeritud aastate arvestuste tegemisel kontrollitakse veel täiendavalt sihtfinantseerimise kulusid ja vajadusel korrigeeritakse tehingute klassifitseerimist.

Mitterahalised sissemaksed avaliku sektori üksuste omakapitali kajastatakse investeringutoetustena, et tasakaalustada valitsemissektori põhivara vähenemist. Valitsemissektori kapitali kogumahutus põhivarasse arvutatakse saldoandmiku andmete alusel, kusjuures mitterahalised põhivara liikumised on samuti arvestustesse kaasatud. Sellise arvestuse korral kajastub tasuta üleandmine kui põhivara müük, hoolimata asjaolust, et tegelikult valitsemissektor rahalist tulu ei saanud. Kui taoline siire toimub valitsemissektori sees, siis on olemas ka vastaspoole üksus, kes põhivara saab ja kelle jaoks see kajastub põhivara ostuna. Need kaks tehingut tasakaalustavad teineteist ja lõpptulemusena mõju valitsemissektori tasakaalule puudub.

Kui mitterahalise siirde saaja asub väljaspool valitsemissektorit, siis ei teki tasakaalustavat kirjet kapitali kogumahutuse arvestuste kaudu ning vajalik on tasakaalustava kirje kajastamine investeringutoetuste hulgas.

Mitterahalisteks sissemaksedeks avaliku sektori üksuste omakapitali loetakse kontorühma 150 kulutused rahavoo koodiga 17, kui tehingupartner on väljaspool valitsemissektorit olev üksus.

Investeeringutoetustena käsitletavat rahalist sissemaksed avaliku sektori üksuste omakapitali

Sissemaksed avaliku sektori üksustesse võib jagada sissemaksede juriidilise vormi alusel kaheks – sissemaksed äriühingutesse Äriseadustiku mõistes ja sissemaksed mittetulundusüksustesse (sihtasutused, mittetulundusühingud). Viimase grupi hulka võib tinglikult liigitada ka Eesti Arengufondi, mis oma juriidiliselt vormilt on avalik-õiguslik asutus. ESA95 meetodika kohaselt võivad juriidiliselt vormilt mittetulundusüksused kuuluda turutootjate ja seega ettevõtete (*corporations*) hulka.

Üldjuhul käsitletakse rahvamajanduse kontodes ettevõtete aktsiate ja osade soetamist finantstehinguna. Valitsemissektori spetsiifikast tulenevalt võidakse aga sissemaksed avaliku sektori ettevõtete omakapitali teatud juhtudel käsitleda investeeringutoetustena. MGDD peatükis III.2 väljatoodud reeglite kohaselt on vajalik analüüsida, kas valitsemissektor tegutseb sissemaksed tehes turuinvestorina (st loodab investeeringult otsest kasumit) või on sissemaksede eesmärk avalike teenuste pakkumise tagamine. Reeglite kohaselt saab sissemaksed avaliku sektori ettevõtte omakapitali käsitleda finantstehinguna ainult siis, kui 1) omakapitali suurenemisega kaasneb noteeritud aktsiate väljaandmine ja riik loodab saada investeeringuga proportsionaalset tulu dividendide näol või 2) ettevõtte valitseb vara valitsuse nimel (ka sel juhul on kriteerium valitsuse tulu maksimeerimine). Kõigil muudel juhtudel kajastatakse sissemaksed avaliku sektori ettevõttesse kui investeeringutoetust.

Eesti praktikas toimub esmane jaotus sissemaksed saanud üksuse juriidilise vormi alusel. Sihtasutustest ja mittetulundusühingutest ei ole võimalik kasumit välja võtta, seega ei käitu valitsemissektor nendesse üksustesse investeerides turuinvestorina. Seega kõik taolised sissemaksed kajastatakse investeeringutoetustena.

Kui toetuse saaja on äriühing, siis on sissemaksede klassifitseerimise peamiseks aluseks äriühingu ärikasumi analüüs. Kui ettevõtte on olnud viimasel viiel aastal vähemalt kolm aastat kahjumis, siis kajastatakse sissemaksed omakapitali pigem investeeringutoetusena, muul juhul finantstehinguna. Juhul, kui ainult ärikasumi alusel on otsustamine raske, võetakse appi muud andmeallikad – majandusaasta aruanded, täiendav teave omanikult jms. Kui tegemist on uue väiksemahulise üksusega, siis klassifitseeritakse sissemaksed esmalt finantstehinguks ning kui äriühing on peale kolmeaastast tegutsemist kahjumis, siis klassifitseeritakse kõik sissemaksed alates loomise hetkest investeeringutoetuseks. Suurte äriühingute asutamise puhul viiakse kas enne või vahetult peale asutamist läbi analüüs, mille käigus otsustatakse sissemaksede klassifitseerimine.

Sellist täielikku sissemaksede kontrolli tehakse korrigeeritud aastastatistika koostamisel. Jooksvate kvartalite arvestuste puhul kajastatakse sissemaksed üldjuhul finantstehingutena. Eranditeks on

- 1) suured juba eelnevalt teadaolevad ja analüüsitud maksed;
- 2) Tallinna linna tehtavad sissemaksed Tallinna Trammi- ja Trollibussikoondise AS-i ning Tallinna Autobussikoondise AS-i, sest need üksused on pidevas kahjumis ning sissemaksede eesmärk on rahastada uute transpordivahendite soetamist;
- 3) sissemaksede sihtasutuste või mittetulundusühingute osakapitali.

Rahalist sissemaksed kajastuvad saldoandmiku kontorühmas 150 rahavoo koodiga 01.

Investeeringutoetuste **tulude** hulgas kajastatakse välisabina saadud investeeringutoetusi ning allsektori puhul valitsemissektori siseseid investeeringutoetusi, mis kogu valitsemissektori puhul konsolideeritakse.

Välisabina saadud investeeringutoetuste hulka loetakse EL-i struktuurifondide toetused, kui lõppkasusaajaks on valitsemissektori üksus, ning muudelt välismaistelt valitsustelt ja rahvusvahelistelt organisatsioonidelt saadud investeeringutoetused. Välismaiste investeeringutoetuste tuludeks loetakse kontogrupis 3502 näidatud tulud, kui vastaspooleks on mitteresidentist valitsemissektori üksused (tehingupartneri koodid algusega 9000, 9001), Euroopa Liit ja selle fondid (tehingupartneri kood algusega 9002) või muud rahvusvahelised organisatsioonid (tehingupartneri kood algusega 9003). Nendest tuludest jäetakse välja Rahandusministeeriumi tulud, kui allika koodid on vahemikus 21–31 (v.a 29) ja tehingupartner Euroopa Liit ja selle fondid ning Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti ning Põllumajandusministeeriumi tulud, kui allika koodid on 29 või 32 ja tehingupartner on Euroopa Liit ja selle fondid ning Põllumajandusministeeriumi tulud, kui tehingupartner on Euroopa Liit või FIG (tehingupartneri koodid 900201 ja 900226). Väljajäetud toetuste korral rakendub EL-i struktuurifondide toetuste arvestusmetoodika, mida on täpsemalt kirjeldatud peatükis „EL-i struktuurifondide toetuste arvestus rahvamajanduse kontodes“.

Muudelt mitteresidentidelt saadud toetusi kontogrupis 3502 ei käsitleta mitte investeeringutoetusena, vaid mitmesuguste jooksvate siiretena (D.75). Sellise kirjendamise aluseks on investeeringutoetuste definitsioon, mille kohaselt investeeringutoetused on riikide valitsuste või EL-i kapitalisiirded teistele institutsionaalsetele üksustele.

Valitsemissektori allsektorite vahelised investeeringutoetuste tulud leitakse sarnaselt jooksvate siiretega investeeringutoetuste kulude alusel. Selline käsitlus tagab, et kogu valitsemissektori koostamisel jääb tehingu konsolideerimisel tuludest ja kuludest välja ühesugune summa ning puudub mõju kogu valitsemissektori tasakaalule.

Investeeringutoetuste puhul rakendatakse allsektoritevahelist konsolideerimist, s.t valitsemissektori iga allsektori kuludes ja tuludes näidatakse teistele allsektoritele makstud või neilt saadud toetusi, samas kogu valitsemissektori tulude ja kulude hulgas on allsektoritevahelised maksed arvestusest välja jäetud.

D.99 Muud kapitalisiirded

Muud kapitalisiirded hõlmavad siirdeid, v.a investeeringutoetused ja kapitalimaksumid, mis iseenesest tulu ümber ei jaota, vaid jaotavad ümber sääste või vara (rikkust) majanduse erinevate sektorite või allsektorite ja välismaailma vahel.

Muud kapitalisiirded sisaldavad näiteks järgmisi tehinguid:

- a) valitsemissektori või välismaailma maksed selliste kapitalikaupade, mida on purustanud või kahjustanud sõjategevus, teised poliitilised sündmused või loodusõnnetused, omanikele;
- b) valitsemissektori siirded ettevõtetele, et katta mitme finantsaasta jooksul tekkinud kahjumid või ettevõttest mitteolenevatel põhjustel tekkinud erandlikud kahjumid;
- c) pärandused, suured *inter vivos* kingitused ja annetused erinevatesse sektoritesse kuuluvate institutsionaalsete üksuste vahel;
- d) erinevatesse sektoritesse kuuluvate institutsionaalsete üksuste vastastikuse kokkuleppe alusel toimuva võla kustutamise vastandtehing, samuti võla enda kanda võtmise vastandtehing;
- e) realiseeritud kapitalikasumi (või -kahjumi) see osa, mis teistele sektoritele ümber jaotatakse jne.

Eestis kajastatakse selle tehingu **kulude** all regulaarselt

- 1) õppelaenu riigitagatise kulusid (Rahandusministeeriumi kulud kontos 413490 „Muud toetused“);
- 2) ebatähtselt laekuvate trahvinõuete ja kohtuotsuse alusel välja mõistetud nõuete kulusid (kontod 601290 ja 601291, v.a riigieelarveliste üksuste kulud);
- 3) Rakvere Linnavalitsuse antud toetus korterilaenu intressimäära langetamiseks.

Üksikute juhtumitena on siin kirjendatud näiteks ka:

- 1) 26.–28. aprillini 2007. a Tallinnas ja Jõhvis massiliste avaliku korra rikkumiste käigus toimunud rüüstamiste tagajärjel kolmandatele isikutele tekitatud otsese varalise kahju hüvitamiseks tehtud kulud;
- 2) OÜ-le Abja Muna osäühingu lindudel esinenud Newcastle'i haiguse puhangu tõrjeks tehtud kulude hüvitamiseks;
- 3) RAS Ookeani vastu suunatud nõuete hüvitamine.

Ka muude kapitalisiirete puhul rakendatakse allsektoritevahelist konsolideerimist.

EL-i struktuurifondide toetuste arvestus rahvamajanduse kontodes

15. veebruaril 2005. aastal avaldas Eurostat otsuse, millega pandi paika EL-i eelarvest makstavate toetuse kajastamise põhimõtted. Selle otsuse alusel lisati vastav peatükk ka MGDD 2010. aasta väljaandes. Nende reeglitega pandi paika järgmised kirjendamisreeglid.

1. Toetuse lõppkasusaaja ei ole valitsemissektori üksus. Sellisel juhul käsitletakse valitsemissektorit kui EL-i nimel tegutsejat. Siirded valitsemissektorilt lõppkasusaajale tuleb kirjendada kui EL-i eelarve kulud ja lõppkasusaaja tulud ning tehingud ei tohi mõjutada valitsemissektori tasakaalu.
2. Toetuse lõppkasusaaja on valitsemissektori üksus. Toetuse eesmärk on katta valitsemissektori tegevuskulusid või suurendada valitsemissektori põhivara. Saadud toetused tuleks kirjendada samal ajaperioodil, kui valitsemissektor tegi kulutuse, mille katmiseks toetust saadakse.
3. Euroopa Komisjoni tehtavad ettemaksed mitmeaastaste programmide raames. Neid ettemakseid käsitletakse finantsvarade hulgas valitsemissektori kohustustena. Toetused kantakse tuludesse selle alusel, kuidas vastava fondi raames tehakse kulusid.

Nendest reeglitest lähtuvalt on vajalik eristada EL-i toetuste lõppkasusaajaid sektori alusel ning samuti määrata õige ajahetk kulude (ja neile vastavate tulude) kirjendamiseks. Kajastamise ajahetke leidmine ei ole saldoandmiku andmete puhul probleem, sest tekkepõhisest arvepidamisest lähtuvalt kajastatakse seal EL-i toetuste edasiandmise kulud rakendusüksuste poolt selles ajahetkes, kui toetuse saaja kulutuse tegi. Seetõttu on peamine probleem lõppkasusaaja väljaselgitamine.

EL-i toetuste jaotus fondide alusel

EL-i institutsioonidelt ja Euroopa Majandusliidu liikmesriikidest tulevad toetused saab jagada kaheks osaks:

- toetused struktuurifondidest, põllumajandusfondidest, *Transition Facility* ja Schengen *facility* programmidest;
- muud toetused (Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra finantsmehhanismide kaudu jagatavad toetused).

Struktuurifondide ja põllumajandusfondide hulka loetakse käesoleva metoodika raames

- 1) Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond (EAGGF) (perioodil 2004–2006), Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (EAFRD) (perioodil 2007–2013),
- 2) Kalanduse Arendusrahastu (FIFG) (perioodil 2004–2006), Euroopa Kalandusfond (EFF) (perioodil 2007–2013),
- 3) Euroopa Sotsiaalfond (ESF),
- 4) Euroopa Regionaalarengufond (ERDF),
- 5) PHARE,
- 6) ISPA, Ühtekuuluvusfond,
- 7) SAPARD,
- 8) EQUAL,
- 9) Euroopa Põllumajanduse Garanteerimise Fond (EAGF).

Esimese grupi fondide kohta on Eestis üks peamine makseasutus – Rahandusministeerium – ja mitmeid rakendusüksusi. Erand on Euroopa Põllumajanduse Garanteerimise Fond, mille makseasutus ja rakendusüksus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA). Samuti on Euroopa Kalandusfondi makseasutus alates 2009. aastast Põllumajandusministeerium. Makseasutuse peamine ülesanne on kinnitada Euroopa Komisjonile deklareeritavate kulude abikõlblikkust ning taotleda struktuuritoetuse vahendeid EL-ist. Rakendusüksused menetlevad toetuse taotlusi, kontrollivad väljamaksetaotlusi ning kulude abikõlblikkust, teevad väljamakseid, teostavad järelevalvet projektide üle ning nõustavad toetuse saajaid. Saldoandmike süsteemis on iga esimese grupi fondi kohta oma kindel allika kood, mille alusel on võimalik jälgida vahendite liikumist makseasutuselt rakendusüksusele ning sealt lõppkasusaajale. Lõppkasusaajaks loetakse käesoleva metoodika kontekstis seda üksust, kellele teeb makse rakendusüksus. Mitme osalejaga projektide korral võib see toetuse saaja teha edasimakseid teistele projektosalistele, kuid nende jälitamine ei ole saldoandmike kaudu enam võimalik, sest saldoandmikud katavad vaid avaliku sektori üksusi.

Teise grupi toetuste puhul ei ole olemas ühte tsentraalset makseasutust ning saldoandmikus koondatakse need kõik ühe allika koodi (kood 39) alla, mida kasutatakse kogu väljaspool struktuurifonde saadud välisabi kohta. Seetõttu ei ole võimalik teise grupi toetuste liikumist jälgida kaugemale kui selle üksuseni, kes toetuse mitteresidendilt saab. Seega rakendatakse teise grupi toetustele sama kirjendamisloogikat, mida kõikidele teistele väljastpoolt EL-i toetusskeeme tulevatele toetustele. Selle kohaselt kajastatakse allika koodiga 39 tulud, juhul kui vastaspool on välismaailma valitsussektori üksus või rahvusvaheline organisatsioon, tuluna rahvusvahelise koostöö (D.74) või investeeringutoetuse (D.92) tehingute all.

Rakendusüksused

Struktuurifondide rakendusüksused on erinevatel programmeerimisperioodidel erinevad. Samuti erineb käesolevas metoodikas kasutatav rakendusüksuse mõiste mõnevõrra EL-i struktuurifondide kontekstis õiguslikult kasutatavast rakendusüksuse mõistest.

Ametliku rakendusüksuste nimekirja perioodiks 2004–2006 kinnitas Vabariigi Valitsus 22. märtsi 2004. a määrusega nr 81. Perioodi 2007–2013 rakendusüksuste nimekiri kinnitati Vabariigi Valitsuse 19. aprilli 2007 määrusega nr 111. Nende määruste kohaselt loeti rakendusüksusteks näiteks ka AS Tallinna Lennujaam, kes oli tegelikult ühtlasi ka lõppkasusaaja, sest toetust kasutati Tallinna Lennujaama laiendamiseks. Sarnane olukord kehtis ka Maanteeameti puhul perioodil 2004–2006.

Erandlikult on siiani käsitletud Kredex'it, mis on rakendusüksus 2007. aastast alates ja annab toetusi edasi. Kuna Kredex on rahvamajanduse arvepidamises klassifitseeritud väljapoole valitsemissektorit (täpsemalt kaupu ja mittefinantsteenuseid tootvate ettevõtete hulka), siis on tema poolt toetuste edasiandmise jälgimine keerulisem. Kompromissina on lähtutud sellest, et Kredex annab suurema osa toetustest edasi ettevõtetele ning toetuste kajastamise spetsiifikast tulenevalt kajastatakse Kredexi kulutust toetuse edasiandmisele samal ajahetkel kui Rahandusministeeriumi makset Kredex'ile. Seetõttu loetakse sel juhtumil Rahandusministeerium rakendusüksuseks ja Kredex lõppkasusaajaks.

Rahvamajanduse arvepidamise kontodes loetakse rakendusüksusteks allpool tabelis toodud üksusi. Rahandusministeerium (RM) on märgitud rakendusüksuseks kõikide fondide jaoks, v.a EAGF Guarantee ja EAFRD. Kui RM teeb mingi fondi raames makseid teisele sama fondi rakendusüksusele, siis loetakse RM vaid toetuse vahendajaks, mitte rakendusüksuseks. Näiteks ISPA puhul, kui RM teeb makse Veeteede Ametile, siis ei võeta seda tehingut arvesse ning alles Veeteede Ameti tehtud makse järgmisele üksusele loetakse lõppkasusaaja toetuseks. Samas kui RM teeb makse mõnele teisele üksusele, siis loetakse RM rakendusüksuseks ja toetuse saaja lõppkasusaajaks.

Alates	Kuni	Üksus	Kood	Allikas	Fond	Märkus
2004		RM	014001	21	PHARE	
2004		RM	014001	22	ISPA, Ühtekuuluvusfond	
2004		KIK	014301	22	ISPA, Ühtekuuluvusfond	
2004		Veeteede Amet	012012	22	ISPA, Ühtekuuluvusfond	
2004	2007	Raudteeinspeksioon	012010	22	ISPA, Ühtekuuluvusfond	Viidi arvepidamises MKM-i koosseisu
2008		MKM	012001	22	ISPA, Ühtekuuluvusfond	Võttis üle Raudteeinspeksiooni ülesanded
2007		Maanteeamet	012009	22	ISPA, Ühtekuuluvusfond	
2004		RM	014001	23	SAPARD	
2004		PRIA	013002	23	SAPARD	
2004		RM	014001	24	Schengen	
2004		RM	014001	25	EAGGF Guidance	
2004		PRIA	013002	25	EAGGF Guidance	
2004		RM	014001	26	FIFG ja EEF	
2004		PRIA	013002	26	FIFG ja EEF	
2004		RM	014001	27	ESF	
2004		Innove	007304	27	ESF	
2007		SA Archimedes	007306	27	ESF	
2004		EAS	012301	27	ESF	
2004		Riigikantselei	006001	27	ESF	
2004		KIK	014301	27	ESF	
2004	2008	TTA	016005	27	ESF	Rakendusüksus perioodil 2004–2006. Kuna makseid võib teha veel 2 aastat peale perioodi lõppu, siis loeti rakendusüksuseks kuni 2008. aasta lõpuni.
2004		RM	014001	28	ERDF	
2004		Innove	007304	28	ERDF	
2004		KIK	014301	28	ERDF	
2007		SA Archimedes	007306	28	ERDF	
2004		Sotsiaalministeerium	016001	28	ERDF	
2004	2009	Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus	012014	28	ERDF	Viidi arvepidamises MKM-i koosseisu
2004		EAS	012301	28	ERDF	
2004		PRIA	013002	29	EAGF Guarantee	
2004		RM	014001	30	EQUAL	
2004	2009	TTA	016005	30	EQUAL	
2004		Sotsiaalministeerium	016001	30	EQUAL	
2004		RM	014001	31	Transition facility	
2007		PRIA	013002	32	EAFRD (põllumajandus)	

Tabelis kasutatavate üksuste lühendid:

- 1) RM – Rahandusministeerium

- 2) KIK – Keskkonnainvesteeringute SA
- 3) MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
- 4) PRIA – Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet
- 5) Innove – Elukestva Õppe Arendamise SA Innove
- 6) EAS – Ettevõtluse Arendamise SA
- 7) TTA – Tööturuamet

Tehingute arvestus

Kuna toetuste tehinguteks klassifitseerimise alus on lõppkasusaaja sektor ja toetuse eesmärk, siis arvestatakse välisabi tulused rakendusüksuste kulutuste alusel, v.a juhul, kui lõppkasusaaja on rakendusüksus ise. Rakendusüksused saavad toetust oma ülesannete täitmiseks (näiteks palgakulude, majanduskulude jms osaliseks katmiseks) ERDF-i vahenditest. Kui tegu on samal ajal ERDF-i rakendusüksusega, siis sisaldavad Rahandusministeeriumi poolt rakendusüksusele tehtavad ülekanded ühes summas nii toetusi, mida rakendusüksused edasi annavad kui ka toetusi rakendusüksuste tegevuskulude katmiseks. Seetõttu ei ole võimalik Rahandusministeeriumi kulude alusel teada, kui suur osa toetusest läheb rakendusüksuse kulude katmiseks. Samas eristavad rakendusüksused oma tuludes oma tarbeks saadud toetusi.

Saldoandmikus toimuvad tulude ja kulude kontodes järgmised liikumised.

1. EL-i institutsioonilt laekub toetus makseasutusele, tulu kontos 350030 või 350230.
2. Makseasutus annab toetuse edasi rakendusüksusele (juhul kui rakendusüksus on väljaspool makseasutust), kulu kontos 450030 või 450230.
3. Rakendusüksus saab toetuse makseasutuselt, tulu kontos 350030 või 350230, kui toetus kuulub edasiandmisele, tulu kontos 350020 või 350220, kui toetus on mõeldud rakendusüksuse kulude katmiseks.
4. Rakendusüksus annab toetuse edasi lõppkasusaajale, kulu kontos 400030, 450030 või 450230.

Nendest tehingutest võetakse välisabi tulude arvestuses arvesse ainult punktides 3) ja 4) nimetatud tehinguid.

Täiendavalt kajastatakse eraldi kontodel toetuste tagasimakseid, mis rakenduvad, kui peale toetuste maksmist selgub, et toetatud tegevused ei olnud abikõlblikud.

1. Rakendusüksus saab tagasimakse lõppkasusaajalt, kulu kontos 450070 või 450270 plussmargiga (kulud tavaliselt miinusmargiga, st kulusid vähendatakse).
2. Rakendusüksus annab tagasimakse makseasutusele, tulu kontos 350070 või 350270 miinusmargiga (st tulusid vähendatakse).
3. Makseasutus saab tagasimakse rakendusüksuselt, kulu kontos 450070 või 450270 plussmargiga.
4. Makseasutus teeb tagasimakse EL-ile, tulu kontos 350070 või 350270 miinusmargiga.

Siit lähevad arvestustesse makseasutuse tagasimaksed EL-ile (punkt 4). Sektoritevahelise jaotuse leidmisel võetakse aluseks tagasimaksed, mille rakendusüksused saavad lõppkasusaajatelt (punkt 1).

Jaotus tehinguteks ja tulude leidmine toimub lõppkasusaaja sektori alusel järgmiselt.

1. Rakendusüksuse kulude pool (võttes aluseks fondi allika koodi ja allikale vastavat rakendusüksust).
 - a. Konto 400030 (siin kajastatakse ainult põllumajandustoetusi):
 - i. Subsiidiumid D.3, kui vastaspool S.11, S.12 või S.14,
 - ii. Mitmesugused jooksvad siirded D.75, kui vastaspool S.15,
 - iii. Rahvusvaheline koostöö D.74, kui vastaspool S.13.
 - b. Konto 450030:
 - i. Muud tootmissubsiidiumid D.39, kui vastaspool S.11 või S.12 või kui kirjete omanik on PRIA ja vastaspool on S.14,

- ii. Mitmesugused jooksvad siirded D.75, kui vastaspool S.14 või S.15,
- iii. Rahvusvaheline koostöö D.74, kui vastaspool S.13.
- c. Konto 450230:
 - i. Investeeringutoetused D.92.
- 2. Rakendusüksuse tulude pool (kehtib ainult ERDF-i rakendusüksuste korral).
 - a. Konto 350020 – Rahvusvaheline koostöö D.74, kui allikas on 28 ja vastaspool Rahandusministeerium;
 - b. Konto 350220 – Investeeringutoetused D.92, kui allikas on 28 ja vastaspool Rahandusministeerium.
- 3. Makseasutuse tulude pool tagasimaksete osas kombineeritud rakendusüksuse kulude poolega.
 - a. Konto 350070 makseasutuse tuludes – üldsummat vähendatakse järgnevate tehingute võrra, ülejääv osa kirjendatakse kui Rahvusvaheline koostöö D.74:
Rakendusüksuste konto 450070
 - 1. muud tootmissubsiidiumid D.39, kui vastaspool on S.11 või S.12,
 - 2. mitmesugused jooksvad siirded D.75, kui vastaspool on S.14 või S.15.
 - b. Konto 350270 makseasutuse tuludes – Investeeringutoetused D.92. Rakendusüksuste konto 450270 toetused, kui need saadakse väljastpoolt valitsemissektorit, kajastatakse vastava sektori investeeringutoetuse tulude vähendusena. Vastavad näitajad lahutatakse makseasutuse konto 350270 kogusummast (st kogusummat vähendades teiste sektorite näitaja võrra) ning allesjääv osa kajastatakse valitsemissektori investeeringutoetuste tulude vähendusena.

Eespool toodud reeglitest lähtuvalt arvutatakse välja välisabi tulu kogu Eesti majanduse jaoks. Juhul, kui lõppkasusaajaks on väljaspool valitsemissektorit olev üksus, kajastuvad vastavad tehingud kogumajanduse kontodes kui siirded välismaailmalt otse lõppkasusaaja sektorile ning need ei mõjuta mingil viisil valitsemissektori tulusid, kulusid ja tasakaalu. Kui lõppkasusaaja on valitsemissektoris, siis kajastatakse vastavaid tulusid valitsemissektori tulude hulgas (täpsemalt selles allsektoris, kuhu lõppkasusaaja kuulub). Kuna rakendusüksused näitavad toetuste edasiandmise kulusid selles perioodis, kus lõppkasusaaja tegeliku kulutuse tegi, siis peaks selline kirjendamine tagama, et valitsemissektori kulud tasakaalustatakse välisabi tuludega ja kokkuvõttes puudub mõju valitsemissektori tasakaalule.

Näide:

Käesolevas näites on selgitatud, kuidas EL-i struktuuritoetuste arvelt antud toetuste arvestamine toimub.

2008. aastal toimusid ISPA fondi raames järgmised tehingud:

Rea nr.	NIMI	KONTO	Vastaspole üksus	Vastaspole sektor	SALDO	TEHING
1	RAHANDUSMINISTEERIUM	350030	ISPA, Ühtekuuluvusfond	S.2	72,23	
2	RAHANDUSMINISTEERIUM	350070	ISPA, Ühtekuuluvusfond	S.2	-0,07	D.74DA
3	RAHANDUSMINISTEERIUM	350230	ISPA, Ühtekuuluvusfond	S.2	1 181,72	
4	RAHANDUSMINISTEERIUM	350270	ISPA, Ühtekuuluvusfond	S.2	-1,96	D.92DA
5	RAHANDUSMINISTEERIUM	450030	Maanteeamet	S.1311	-0,12	
6	RAHANDUSMINISTEERIUM	450030	Veeteede Amet	S.1311	-9,78	
7	RAHANDUSMINISTEERIUM	450030	KIK	S.1311	-62,34	
8	RAHANDUSMINISTEERIUM	450070	KIK	S.1311	0,07	
9	RAHANDUSMINISTEERIUM	450230	MKM	S.1311	-13,39	
10	RAHANDUSMINISTEERIUM	450230	Maanteeamet	S.1311	-84,35	
11	RAHANDUSMINISTEERIUM	450230	Veeteede Amet	S.1311	-61,53	
12	RAHANDUSMINISTEERIUM	450230	KIK	S.1311	-548,39	
13	RAHANDUSMINISTEERIUM	450230	AS Tallinna Lennujaam	S.11	-474,05	D.92
14	RAHANDUSMINISTEERIUM	450270	Maanteeamet	S.1311	1,96	

15	MKM	350230	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	13,39	
16	Maanteeamet	350020	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	0,12	D.74C
17	Maanteeamet	350220	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	83,72	D.92C
18	Maanteeamet	350230	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	0,63	
19	Maanteeamet	350270	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	-1,96	
20	Veeteede Amet	350020	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	9,78	D.74C
21	Veeteede Amet	350230	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	61,53	
22	KIK	350030	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	62,34	
23	KIK	350070	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	-0,07	
24	KIK	350230	RAHANDUSMINISTEERIUM	S.1311	548,39	
25	MKM	450230		S.1311	-13,39	D.92
26	Maanteeamet	450230		S.1313	-0,63	D.92
27	Veeteede Amet	450230		S.11	-61,53	D.92
28	KIK	450030		S.1311	-14,35	D.74
29	KIK	450030		S.11	-43,80	D.92
30	KIK	450030		S.11	-4,19	D.39
31	KIK	450070		S.11	0,07	D.39A
32	KIK	450230		S.11	-548,26	D.92
33	KIK	450230		S.13131	-0,13	D.92

Tabelis on näha, et EL-ilt saadud toetuste tulud (read 1 ja 3) jäävad Rahandusministeeriumi tuludes arvestusest välja. Samas kasutatakse arvestustes tagasimaksete ridu (2 ja 4) ning need on tähistatud tehingutega D.74DA ja D.92DA, kusjuures laiendi DA järgi on teada, et tegu on tagasimaksete koondnäitajaga.

Järgneva sammuna annab Rahandusministeerium toetused edasi. Maanteeamet, Veeteede Amet, MKM ja KIK on ISPA korral rakendusüksusteks, seetõttu jäävad nendele edasiantavad toetused (read 5–7 ja 9–12) arvestustest välja. AS Tallinna Lennujaam on lõppkasusaaja (rida 13), seetõttu on sel puhul Rahandusministeerium rakendusüksuse rollis ja toetus kajastatakse investeeringutoetusena D.92 S.11 sektorile. Rakendusüksuse ja makseasutuse vahelisi tagasimaksete kontosid arvesse ei võeta ja seetõttu jäävad need arvestustest välja (read 8, 14, 19 ja 23).

Rakendusüksuste tuludes on näha, et Maanteeamet ja Veeteede Amet kajastavad tulusid nii kontodes 350020 ja 350220 (read 16, 17 ja 20) kui ka 350030 ja 350230. Kuna kahe esimese konto puhul on tegu vahenditega, mida rakendusüksus kasutab oma tegevusega seotud kulutuste katmiseks, siis need kajastatakse valitsemissektori tulude hulgas.

Rakendusüksuste kulude hulgas on näha, et toetusi maksti nii tegevuskulude katmiseks kui investeeringutoetusteks erinevate institutsionaalsete sektorite üksustele (read 25–30 ja 32–33). Samuti saadi tagasimakse S.11 sektorilt. (Real 29 on tegevuskuludeks antud toetused kajastatud osaliselt investeeringutoetusena, põhjendused on toodud peatükis D.92 Investeeringutoetused).

Välisabi arvestused sooritatakse järgnevalt:

Toetust saav sektor	S.11	S.1311	S.1313	Selgitus
Tehing				
D.39	-(30+31) =4,12			Ettevõtetele antud subsiidiumite kulude summad korrigeeritakse KIK-i poolt saadud subsiidiumite tagasimaksega.
D.74		-(28)+16+		Rahandusministeeriumi

		+20+(2+31) =24,25		poolt EL-ile tehtavat tagasimakset korrigeeritakse KIK-i poolt ettevõtetelt saadud tagasimaksega.
D.92	-(13+27+29+32) =1127,64	-(25)+17+4 =95,15	-(26+33) =0,76	

Miinusmärgid sulgude ees on selleks, et tehingu lõppnäitaja oleks positiivne arv. Võrdusmärgist vasakul on toodud eelneva tabeli ridade numbrid, paremal pool arvutusreegli alusel leitud summa.